

Jacek H. KOŁODZIEJ

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

uwkolodz@cyf-kr.edu.pl

NARRACJE O EUROPIE A NAUKOWA NARRATOLOGIA

Konferencję pod takim tytułem¹ zorganizował Instytut Europeistyki jesienią 2015 r. Spore nią zainteresowanie było efektem nie tylko powstrzymanej kryzysami dynamiki integracji Unii Europejskiej, wynikających z tego pytań i problemów godnych naukowej refleksji – jego przyczyną było również użycie w tytule tyleż modnego, co wieloznacznego słowa „narracja”.

Naukowa narratologia wywodzi się z doświadczeń paradygmatu nauk humanistycznych, zwłaszcza badań literaturoznawców i językoznawców². Nie bez znaczenia jest to, że jako Polacy mamy ogromny dorobek w zakresie tradycyjnej i porównawczej teorii powieści oraz, szerzej, teorii literatury³. Współcześnie narratologia rozwija się również w postaci wiedzy „neostrukturalistycznej”, łączącej zalety klasycznego podejścia z możliwościami innych paradygmatów. Zwolenniczka tego kierunku rozwoju narratologii, Magdalena Rembowska-Pluciennik, przekonująco wykazuje, że od czasu ukazania się publikacji *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory* postklasyczna narratologia stała

¹ A ściślej: „Narracje o Europie/Europejskie narracje” (w ramach inicjatywy Discussing and Understanding Europe – DUE).

² Nazwę „narratologia” (*narratologie*) zaproponował Tzvetan Todorov w 1969 r. na podstawie analiz gramatyki *Decameronu*. Miał na myśli ogólną teorię narracji, obejmującą wielowątkową tradycję badań semiotycznych, teorię prozy rosyjskiej szkoły formalnej, praskich strukturalistów i przede wszystkim dorobek strukturalistów francuskich, skumulowane w postaci jakościowej metody badania elementarnych składników i funkcji tekstu artystycznego. Trzy lata wcześniej w periodyku „Communication” ukazały się teksty Tzvetana Todorova, Rolanda Barthes’a, Gérarda Genette’a, Algirdasa Julienu Greimasa i innych badaczy kultury zafascynowanych różnymi aspektami teorii prozy oraz technikami podejścia formalno-strukturalno-generatywnego do tekstu. Wydawnictwo to stanowi programowy manifest narratologii strukturalistycznej. Zob. D. Herman, M. Jahn, M.-L. Ryan, *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory*, London–New York 2005, s. 574–575.

³ Zob. H. Markiewicz, *Narrator i autor w światowej teorii literatury*, „Pamiętnik Literacki” 1994, vol. 85, z. 4, s. 225–235.

się pełnoprawną subdyscypliną nauk humanistycznych, w pełni uznanym polem badawczym i wręcz przejawem „nowego paradygmatu”. Nic dziwnego, że przeżywa dynamiczny rozwój w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Wielkiej Brytanii, Francji, Niemczech, Skandynawii, Belgii, Izraelu czy w Chinach.

Badaczka pisze: *Narratologia postklasyczna opiera się na potrzebie ponownego prze-myślenia podstawowych dla swej subdyscypliny założeń oraz zgłasza konieczność rozsze-rzenia ich aplikacji na nowe pozaliterackie obszary badań. W istocie więc wielokrotnie jest to rewitalizacja i transformacja narratologii klasycznej [...]. Wskutek tych przemian uzupełnia się badania strukturalistyczne o tematy i metody z założenia przez struktura-lizm odrzucane (lub wcześniej po prostu nieznane), ale także eksploruje nowe możliwości dawnych modeli opisu dzieła literackiego, łącząc je ze studiami genderowymi, kulturowymi, postkolonialnymi, kognitywizmem, socjolingwistyką, psychologią. To interdyscyplinar-ne ukierunkowanie stanowi zarazem dowód akceptacji rozbudowanej sieci pozaliterackich kontekstów, w ramach których narracja została osadzona*⁴.

Przyjmując, że nauki o kulturze, nauki o polityce i stosunkach międzynarodowych, socjologia, psychologia społeczna, socjolingwistyka, nauki historyczne, nauki o me-diach i komunikacji – by wymienić tylko niektóre dyscypliny – należą do kanonu wie-dzy europeistycznej, musimy równocześnie zauważyć, że wszystkie one bardzo często odwołują się w swoich analizach do przesłanek natury tekstowej. Podstawą źródłową wnioskowania są zwykle dokumenty, umowy, porozumienia, przemówienia, deklaracje programowe (politologia, stosunki międzynarodowe), transkrypcje wywiadów, notatki (antropologia, psychologia społeczna) czy teksty medialne (nauki o mediach i komuni-kacji) – w każdym przypadku są to teksty, a w bardzo wielu – teksty narracyjne. Ich badaniem od lat zajmuje się narratologia, raczej nieobecna jako metoda w paradyg-macie badań społecznych. Jakże możliwości daje nam analiza narracyjna? Bardzo skró-towo można to wyjaśnić w czterech punktach.

Po pierwsze, analiza narracyjna pozwala na zbadanie relacji między danym tekstem a intertekstualnymi, społecznymi i kulturowymi składnikami jego kontekstu. Odnosi się zatem do istotnych przesłanek dotyczących warunków rozumienia działań symbolicz-nych człowieka. W szczególności chodzi o badanie wielopiętrowych związków między symbolicznymi reprezentacjami – **tekstami** (zbiorami danych empirycznych utrwalony-mi w danych kontekstach), **fabułami** (stanowiącymi jakby idealne wzorce opowieści – uporządkowanymi logicznie i chronologicznie zdarzeniami) oraz **opowieściami** („his-toriami”, zawierającymi informacje na temat przebiegu wybranych wydarzeń i aktorów, których działania zmieniają rzeczywistość w określony sposób). Fabuły i opowieści ist-nieją niezależnie od konkretnych tekstów, odzwierciedlają kulturowo-społeczne wzo-ry myślenia w danej wspólnotie, odpowiadając ponadto psychopoznawczym uwarun-kowaniom opisywania rzeczywistości i nadawania jej sensu symbolicznego przez ludzi⁵.

⁴ M. Rembowska-Pluciennik, *Poetyka intersubiektywności. Kognitywistyczna teoria narracji a proza XX wieku*, Toruń 2012, s. 70-71, *Monografie Fundacji na rzecz Nauki Polskiej*.

⁵ Brzmi to może patetycznie, ale opowieść jest podstawową matrycą, za pomocą której człowiek po-znaje świat materialny oraz kulturę, uczy się opisywać i rozumieć zdarzenia i działania innych ludzi, jak również przekazuje treści psychiczne (myśli, emocje i oceny) drugiemu człowiekowi. Ponadto

Równie ważne jest to, że w naturze opowieści zawiera się „pamięć” o innych podobnych i wcześniejszych opowieściach.

Po drugie, analiza narracyjna umożliwia zaawansowane, świetnie udokumentowane w literaturze i przetestowane empirycznie badanie strukturalno-funkcjonalnej formy i treści tekstów/opowieści⁶, z uwzględnieniem ich szerokich kontekstów. Jest to istotne, ponieważ analiza ta ma do zaoferowania narzędzia, które – odmiennie od innych podejść – pozwalają uwypuklić specyficzne aspekty: rolę i typ autora, twórcy tekstu (narratora), jego dystans i funkcje wobec tekstu, perspektywę narracji (fokalizację), gatunek i styl wypowiedzi, postaci (aktorów) opowieści, porządek zdarzeń, sekwencje czasowe i tempo, złożoność struktury opowieści⁷. W odróżnieniu od ilościowej analizy zawartości (służącej głównie badaniu cech szerokich „strumieni przekazów”) pozwala na pogłębioną analizę formy i treści pojedynczego tekstu, który jednak zawsze jest widziany poprzez swoje napięcie między kulturowym wzorcem (fabułą) a specyficzną jego realizacją – opowieścią. Ta możliwość zbliża analizę narracyjną do możliwości analizy dyskursu pod względem podobnego nastawienia do odkrywania ukrytych znaczeń i głębokich, kulturowo utrwalonych wzorów myślenia, działania i mówienia.

Ale, po trzecie, nie jest analiza narracyjna badaniem dyskursu, co wymaga paru słów wyjaśnienia, skoro obie metody bazują na analizie tekstów i obie aspirują do rekonstrukcji pozatekstowych i ponadtekstowych prawidłowości. Odpowiedź jest trudna, ponieważ zakresy pojęć analizy dyskursu i analizy narracji są częściowo skrzyżowane, ponadto obie tradycje badań występują w bardzo wielu odmianach. Na użytek tego krótkiego tekstu można udzielić odpowiedzi upraszczającej, poprzestającej na wskazaniu podstawowej różnicy. Narratologia (bardziej paradygmatycznie „humanistyczna”) stawia przede wszystkim pytanie: „kto?”, w odróżnieniu od (bardziej paradygmatycznie „społecznej”) analizy dyskursu, zainteresowanej raczej pytaniem: „jak?”. Rozwińmy tę myśl. Narratologię wyróżnia koncentracja na człowieku – sprawcy działania (autorze, narratorze, aktorach odgrywających role w opowieści, *agensach* – decydentach i *patientsach* – statystach *etc.*), jego działaniach i współtworzonych zdarzeniach. Uznaje

---

neuropsychologowie wykazują, że opowieść to matryca ściśle sprzężona z funkcjonowaniem mózgu i działaniem umysłu człowieka w sytuacji społecznej. Zob. J. Gottschall, *The Storytelling Animal. How Stories Make us Human*, Boston–New York 2012; zob. również M. Bal, *Narratologia. Wprowadzenie do teorii narracji*, przeł. E. Kraskowska, E. Rajewska, Kraków 2012, *Eidos*. Aksjologowie dowodzą, że wartościowanie (komunikowanie wartości) każdorazowo wymaga narracji, ponieważ nie da się w inny sposób uzasadnić przeżycia aksjologicznego. Zob. H. Joas, *Values Generalization. Limitation and Possibilities of a Communication about Values*, „Zeitschrift für Wirtschafts- und Unternehmensethik” 2008, vol. 9, nr 1, s. 88-96, [online] https://www.researchgate.net/publication/23691798_Value_Generalization__Limitations_and_Possibilities_of_aCommunication_about_Values, 15 V 2017.

⁶ Twierdzą, że narratologia postklasyczna daje się stosunkowo łatwo zintegrować z założeniami badań medioznawczych, antropologicznych, a nawet politologicznych.

⁷ Podstawą tego skrótego wyliczenia jest klasyczna typologia środków narracji według Gérarda Genette’a. Zob. L. Guillemette, C. Lévesque, *Narratology*, Signo, [online] <http://www.signosemio.com/genette/narratology.asp>, 22 V 2016.

za ważne rozpoznanie wzajemnych relacji między tym, kto opowiada, tymi, o których opowiada, tym, jak opowiada, w jakim otoczeniu rozgrywa się opowieść, oraz tym, jaką ma ona strukturę. Z kolei analiza dyskursu z założenia nastawiona jest przede wszystkim na ujawnienie społecznych, instytucjonalnych praktyk władzy, wywierającej (najczęściej negatywny) wpływ na ludzi poprzez umiejętną kontrolę i ekonomię wiedzy (reprodukowanej w postaci tekstów reprezentujących dyskurs). Często w analizie dyskursu na pierwszy plan wysuwają się same skutki – praktyki i mechanizmy opresji wraz z mową opresora, jak również strategie i taktyki zniekształcania obrazu rzeczywistości, podczas gdy w analizie narracyjnej sprawczość, podmiotowość i twórca są ważniejsi. Działania postaci, różnorodne i znaczące relacje między nimi, napięcia między narratorem a aktorami, składnikami formy opowieści, artystyczne mechanizmy tworzenia wraz z regułami i kodami kultury pozwalającymi na zrozumienie sensu – wszystko to wyróżnia narratologię.

Po czwarte, kluczową właściwością tekstu narracyjnego jest to, że jest on zawsze opowieścią – jest tekstem *nacelowanym* przez autora. Zresztą było tak od samego początku rozwoju sztuki opowiadania – w klasycznej retoryce *narratio* stanowiło część *inventio* (w której chodziło o odpowiednie pokazanie zdarzeń i osób), ponieważ celem mówiącego było przekonywanie. Cechą typową tego składnika mowy było umiejętne stosowanie amplifikacji (powiększania bądź pomniejszenia objętości danego motywu)⁸. Od czasów Cyserona rozumienie i funkcje tekstu narracyjnego zasadniczo nie uległy zmianie: jego treść i wymowa nie mieszczą się ściśle w logice prawda/fałsz, ponieważ równoprawnym środkiem służącym celowi – czyli perswazji – było łączenie prawdy z półprawdą i fałszem. W starożytnej retoryce rozróżniano trzy odmiany narracji, które nazywano: *historia* (opowieść prawdziwa i prawdopodobna), *fabula* (opowieść całkiem zmyślna) oraz *argumentum* (opowieść nieprawdziwa, ale nadal prawdopodobna)⁹. Nadal wyznaczają one istotę narracji. Dzięki temu analiza narracyjna przenosi uwagę badacza z funkcji referencyjnej (weryfikowania prawdziwości tekstu) na perswazyjną, impresyjną i ekspresyjną, estetyczną i fatyczną – pozwalając na zajęcie się tym, co zawsze było kluczowe dla zrozumienia wszelkiego typu interakcji i relacji społecznych: wymiarem władzy i wpływu. Każda opowieść otwiera się na możliwość analizy decyzji narratora i postaci co do hierarchii zdarzeń i przypisywanych im ocen oraz wartości. Aspekt wyrażania ocen i wartościowania jest bodaj najważniejszym wymiarem budowania przez nas obrazu świata oraz komunikacji perswazyjnej.

Podobnie jak „dyskurs” czy „tożsamość”, również „narracja” to słowo o wielu zastosowaniach, zarówno odnoszące się do kontekstu mowy potocznej, jak i występujące jako termin w refleksji *stricte* naukowej. Organizatorzy konferencji mieli na myśli przede wszystkim tę ostatnią. Z myślą o wymianie argumentów naukowych (i narratologicznych) precyzowaliśmy główne zagadnienia konferencji. Ideą przewodnią była interdyscyplinarność badań nad Europą zderzona z podejściem narratologicznym. Wśród

⁸ Zob. J. Ziomek, *Retoryka opisowa*, Wrocław–Warszawa 1980, s. 118–121, *Vademecum Polonisty*.

⁹ Zob. *tamże*, s. 85.

poruszanych zagadnień na pierwszym miejscu znalazły się m.in.: „narracje na temat integracji i dezintegracji Europy w kontekście kryzysów”, „Europa Środkowa – rzeczywistość i wyobraźnia”, „europejska tożsamość na rozdrożu – w obliczu kryzysu migracyjnego i problemu wielokulturowości”, „kryzys zaufania społecznego i legitymizacji politycznej w Europie”, „dyskursy o europejskim bezpieczeństwie i jego zagrożeniach”, „narracje dziennikarzy i mediów o Europie” czy w końcu „proces politycznej, społecznej i kulturowej zmiany w Europie”.

Sposób podejścia zaproszonych gości do narratologicznego tytułu zweryfikował nasze oczekiwania dość mocno. Przede wszystkim nie udało się przyciągnąć osób równie mocno zainteresowanych narratologiczną metodą, jak tematem opowieści. Słowo „narracja” potraktowano jak klucz otwierający wszystkie możliwe sprawy.

Jednak konferencja okazała się owocna również z innego względu niż treść prezentacji i dyskusji. Pozwoliła nam samym przyłożyć „narratologiczną miarę” do wystąpień, które w pewnym, ograniczonym sensie reprezentowały typową dla europeistyki *panoramę opowieści o Europie*. W tym kontekście zaobserwowaliśmy dwie prawidłowości.

Po pierwsze, coś, co można by określić jako „świadomość teoretyczna w zakresie narratologii”, nie zarysowało się nawet w małym stopniu. Częste używanie słowa „narracja” nie pociąga za sobą chęci korzystania z dorobku narratologii, ponieważ potoczne użycie tego słowa wystarcza do osiągnięcia bardzo wielu celów naraz. Jest tak ze względu na pojęciową pojemność tej kategorii, traktowanej synonimicznie z „opowieścią”, „punktem widzenia”, „językiem” czy „dyskursem”. Jedną z przyczyn tej sytuacji był zapewne brak reprezentantów paradygmatu humanistycznego (nastawionych analitycznie literaturoznawców i językoznawców) wśród gości konferencji (przy okazji daje to asumpt do postawienia bardziej generalnego pytania o perspektywę tego podejścia wśród europeistów).

Po drugie, odnieśliśmy wrażenie, że nie dyscypliny nauki, z których wywodzili się autorzy wystąpień, lecz podejmowane przez nich zagadnienia okazały się źródłem *odmienności sposobów opowiadania*. Ta intuicyjna, narratologiczna obserwacja prowadzi do tezy, którą można roboczo naszkicować: w interdyscyplinarnym środowisku badaczy, skupionych wokół ogólnego tematu, jak „Europa” czy „europejskość”, nie różnice między paradygmatami wiedzy naukowej¹⁰, lecz problemy badawcze i podejmowane zagadnienia generują *odmienność narracji*. Po prostu poszczególne zagadnienia odnoszące się do Europy i europejskości były w wyraźny sposób *inaczej opowiadane*.

¹⁰ Studia europejskie, opowiadane z perspektyw wielu dyscyplin nauk społecznych i humanistycznych, czynią z niewspółmierności teoretyczno-paradygmatycznej swoją zaletę. Można odnieść wrażenie, że jednym ze sposobów budowania mostów między „anomaliami” a „nauką normalną” jest przywoływanie i stosowanie odpowiednich, ponadczasowych narracji. Zob. T. Kuhn, *Struktura rewolucji naukowych*, przeł. H. Ostromęcka, Warszawa 2001 [1962]; zob. również tenże, *Objectivity, Value Judgment, and Theory Choice*, [w:] tenże, *The Essential Tension. Selected Studies in Scientific Tradition and Change*, Chicago 1977, s. 320-339, [online] <https://www.andrew.cmu.edu/user/kk3n/philsclass/kuhn.pdf>.

Mając na celu przedstawienie najciekawszych wystąpień, jak również kierując się chęcią pokazania najbardziej typowych sposobów opowiadania o Europie, proponujemy Państwu dziewięć tekstów, specjalnie napisanych dla tego tomu. Są wśród nich trzy **metanarracje** oraz opowieści o: **Europejczykach** (badanych kolektywnie, jako wspólnoty lokalne i regionalne, albo jednostkowo), **myśli europejskiej** (na przykładzie „życia idei” zjednoczenia Europy czy konceptów wielkich europejskich myślicieli), **organizacjach i instytucjach** (przede wszystkim Unii Europejskiej, ale również mediach), a także funkcjonalnych dla Europy **strukturach i systemach** (jak np. system wczesnego ostrzegania przed zagrożeniami dla UE, ale również sieć jako struktura działania i komunikacji).

W pierwszym tekście **Chris Hann** przygląda się Europie, łącząc doświadczenia antropologa kultury z długą perspektywą historyczną. Stawia pytanie, które dla wielu europocentrycznych obserwatorów może wydać się obrazoburcze: dlaczego – w świetle wspólnego dla Europy i Azji dorobku naukowego, technologicznego, kulturalnego *etc.*, budowanego długo przed rewolucją przemysłową i osiemnastowiecznym „cudem Europy”, odrzucając z antropologicznych pobudek kryteria podziału zastosowane przez geografów i eurocentrycznych polityków – nie wracamy do odświeżającej idei Euroazji? Z wymową tego tekstu zasadniczo nie zgadza się autorka kolejnego, **Joanna Nowicki**, w przypadku której zdecydowaliśmy się na publikację opartą na zapisie wystąpienia, uznając je w tej formie za ważne i emblematyczne. Pochodząca z Polski badaczka wykorzystuje ogromną wiedzę literaturoznawczą i politologiczną do badań frankofońskiej Europy Środkowo-Wschodniej i, szerzej, antropologii Europy. Oddana jest propagowaniu idei *l'Europe médiane*, która notabene często spotyka się z niezrozumieniem francuskich akademików. W swoim tekście stawia pytanie: dlaczego nie może się ziszczyć wspólne „europejskie marzenie” narodów podzielonych dwiema metanarracjami: „zachodnią” i „wschodnią”? Najogólniejsza odpowiedź brzmi: bo za mało o sobie wiemy i nie rozumiemy swoich opowieści. Uzasadniając przekonanie o potrzebie porozumienia, autorka odwołuje się do kategorii *l'Europe médiane*, sięgając po liczne argumenty historyczne i literackie.

Kolejny tekst dotyczy typowego dla Europy problemu lokalnej/regionalnej wspólnoty, która musi radzić sobie z napięciami między różnymi poziomami identyfikacji grupowej (państwową i kulturową, narodową, regionalną i lokalną). Na przykładach Basków i Katalończyków **Joanna Orzechowska-Waślawska**, sięgając po narzędzia antropologii kultury i dane statystyczne, wyjaśnia, jak te wspólnoty (narody?) określają i manifestują swoją złożoną tożsamość, jak łączą ją z polityczną przynależnością do Hiszpanii i jak można by pogodzić to wszystko z opowieścią o efektywnej samorządności. Kolejny tekst przenosi uwagę czytelnika ze wspólnoty lokalnej na poziom jednostki. **Ina Alber-Armenat** skupia się na szczególnej kategorii Europejczyków – osobach wyróżniających się pod względem aktywnego angażowania się w działania społeczne na rzecz europejskiego wspólnego dobra – działaczach organizacji pozarządowych. Analiza biografii wybranych w Polsce działaczy oraz dyskursu publikacji polskich NGO, odwołująca się do dorobku społecznego konstrukttywizmu i metody antropologicznej, prowadzi autorkę do odpowiedzi na pytanie: jakie konsekwencje dla kształtowania się

społeczeństwa obywatelskiego w Polsce mają przeważające formy rozumienia europejskości: idealistyczna i pragmatyczna?

Następny tekst poświęcony jest idei zjednoczenia Europy, opowiedzianej na przykładzie federalistycznych koncepcji antyfaszystowskiej opozycji we Włoszech w latach 1943-1945. **Joanna Sondel-Cedarmas** podejmuje się w nim pieczołowitej, historyczno-politologicznej rekonstrukcji poglądów włoskich antyfaszystów (liberałów, Alcide De Gasperiego, środowisk katolickich i lewicowych). Jest to opowieść obfitująca w szczegóły biograficzne i programowe, ale w szerszym planie dotyczy wyobraźni politycznej włoskich wizjonerów – pionierów europejskiej integracji. Dalej, badający publiczną dyplomację **Jean Crombois** proponuje skupienie się na opowieściach (polityków) Unii Europejskiej, które rekonstruuje na podstawie analizy tekstów (oficjalnych dokumentów Unii oraz literatury z zakresu stosunków międzynarodowych) dotyczących Partnerstwa Wschodniego. W swoim tekście stawia następujące pytanie: przyjmując, że narrację można określić jako publiczną artykulację tożsamości, czy Unia Europejska w swojej publicznej dyplomacji związanej z Partnerstwem Wschodnim buduje spójny przekaz? Analiza prowadzi autora do wniosku, że zrekonstruowane dwie główne narracje Unii: „geopolityczna” i „władzy normatywnej” stanowią barierę i wyzwanie dla przyszłości Partnerstwa Wschodniego. Tematem następnego tekstu jest bezpieczeństwo w Europie. Waga naszego bezpieczeństwa, wielkiego wyzwania dla współczesnego świata, sprawiła, że w ostatnich latach powstało i rozwinęło się kilka wzorów naukowych opowieści na ten temat. **Maciej Stępka** reprezentuje podejście politologa, badacza polityki zagranicznej Unii Europejskiej – pozwalające skupić się na instytucjonalnych i systemowych wyznacznikach jej działania. Stąd w centrum narracji szeroko rozumiane instytucje, jak system wczesnego ostrzegania czy Europejska Służba Działań Zewnętrznych, oraz narzędzia poznawczo-analityczne służące do badania zagrożeń i kryzysów. Pytanie szczegółowe stawiane przez autora brzmi: jak jest zbudowany i jak działa unijny system zapobiegania kryzysom bezpieczeństwa? Czy sam system w wymiarze instytucjonalnym zawiera istotne czynniki dysfunkcjonalne?

Europejska sfera publiczna jest wielogłosem ludzi i instytucji, areną rywalizacji wielu narratorów i ścierania się wielu opowieści. Nie można w tym kontekście zapominać o roli podstawowej instytucji zapewniającej masowy i społeczny obieg informacji i opinii, będącej również czynnikiem wpływu i kontroli społecznej – mediów. **Anna Lena Sender** w swoim tekście bada problematykę Trójkąta Weimarskiego widzianą (konstruowaną) przez niemiecką i francuską prasę w kontekście zmiany władzy w Polsce jesienią 2015 r. Pytanie w tym przypadku brzmi: za pomocą jakich dyskursywnych mechanizmów francuskie i niemieckie dzienniki budowały obraz relacji polsko-niemiecko-francuskich w pierwszym roku rządów Prawa i Sprawiedliwości w Polsce? Czy obrazy i oceny w pismach centrolewicowo-liberalnych (jak „Le Monde” czy „Süddeutsche Zeitung”) były odmienne od tych z pism centroprawicowych („FAZ”, „Le Figaro”) – i jak można to wyjaśnić? **Paweł Krężolek** w kolejnym tekście uzupełnia opowieści o sferze publicznej i symbolicznych reprezentacjach europejskiego wielogłosu o wymiar, który zwykle funkcjonuje w obrębie paradygmatu medioznawczego, nie jest

więc często obecny w głównym nurcie europeistyki. Powodem, dla którego tekst ten znalazł się tutaj, jest powiązanie przez autora ogólnych informacji na temat fenomenu sieci jako medium („medium jest przekazem”¹¹) z opowieścią na temat zmagania się Unii Europejskiej z konsekwencjami rewolucji cyfrowej na przykładzie Europejskiej Agendy Cyfrowej.

Wybór tekstów zamyka metanarracja filozoficzna. Jej autor, **Stanisław Łojek**, stawia pytanie o najlepszą opowieść dla Europy: kiedy Europa będzie mogła stać się ojczyzną dla wszystkich? Autor wskazuje filozofa, który udzielił odpowiedzi. To Hannah Arendt, wielki świadek najtragiczniejszej historii Europy, twórczyni swoistego, negatywnego konceptu społeczeństwa i pozytywnego polityki – która staje się obietnicą wolności. W czasach kryzysu integracji europejskiej i coraz to nowych zagrożeń, zestawianych przez niektórych obserwatorów nawet z zagrożeniami z lat 30. XX w., abstrakcyjna recepta wypisana przez Hannah Arendt daje pewną nadzieję.

BIBLIOGRAFIA

- Antropologia słowa. Zagadnienia i wybór tekstów*, oprac. M. Godlewski, A. Mencwel, R. Sulima, Warszawa 2003, *Wiedza o Kulturze*.
- Bal M., *Narratologia. Wprowadzenie do teorii narracji*, przeł. E. Kraskowska, E. Rajewska, Kraków 2012, *Eidos*.
- Bartmiński J., Niebrzegowska-Bartmińska S., *Tekstologia*, Warszawa 2009.
- Gottschall J., *The Storytelling Animal. How Stories Make us Human*, Boston–New York 2012.
- Guillemette L., Lévesque C., *Narratology*, Signo, [online] <http://www.signosemio.com/genette/narratology.asp>.
- Herman D., Jahn M., Ryan M.-L., *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory*, London–New York 2005.
- Joas H., *Values Generalization. Limitation and Possibilities of a Communication about Values*, „Zeitschrift für Wirtschafts- und Unternehmensethik” 2008, vol. 9, nr 1, s. 88-96, [online] https://www.researchgate.net/publication/23691798_Value_Generalization_-_Limitations_and_Possibilities_of_a_Communication_about_Values.
- Kołodziej J.H., *Narratologia w badaniach komunikacji politycznej. Metodologiczne przymiarki*, „Polityka i Społeczeństwo. Studies in Politics and Society” 2017, nr 1, [online] <https://doi.org/10.15584/polispol.2017.1.2>.
- Kuhn T., *Objectivity, Value Judgement, and Theory Choice*, [w:] tenże, *The Essential Tension. Selected Studies in Scientific Tradition and Change*, Chicago 1977, [online] <https://www.andrew.cmu.edu/user/kk3n/philsclass/kuhn.pdf>.
- Kuhn T., *Struktura rewolucji naukowych*, przeł. H. Ostromęcka, Warszawa 2001 [1962].
- Markiewicz H., *Narrator i autor w światowej teorii literatury*, „Pamiętnik Literacki” 1994, vol. 85, z. 4.

¹¹ Zob. M. McLuhan, *Zrozumieć media. Przedłużenia człowieka*, przeł. N. Szczucka, Warszawa 2004.

- McLuhan M., *Zrozumieć media. Przedłużenia człowieka*, przeł. N. Szczucka, Warszawa 2004.
- Rembowska-Płuciennik M., *Poetyka intersubiektywności. Kognitywistyczna teoria narracji a proza XX wieku*, Toruń 2012, *Monografie Fundacji na rzecz Nauki Polskiej*.
- Ziomek J., *Retoryka opisowa*, Wrocław–Warszawa 1980, *Vademecum Polonisty*.

Jacek H. KOŁODZIEJ – dr hab. nauk społecznych w zakresie nauki o polityce, dr politologii o specjalizacji dziennikarstwo, media i komunikacja społeczna, studiował również filologię polską. W latach 1989-2004 pracował w krakowskim Ośrodku Badań Prasoznawczych w zespole prof. Walerego Pisarka, w którym specjalizował się w metodach badań społecznych, socjolingwistycznych i tekstologicznych. Od 2004 r. pracuje w Katedrze Kultury i Społeczeństwa Europy w Instytucie Europeistyki na UJ, gdzie z kolei ma okazję pogłębiać w sposób interdyscyplinarny wiedzę o społecznych, kulturowych i politycznych aspektach rzeczywistości. Interesują go procesy mediatyzacji, europeizacji, integracji i dezintegracji (Unii Europejskiej), marketyzacji i propagandyzacji polityki jak również szeroko definiowana metodologia badań społecznych. Autor ponad 50 publikacji, w tym monografii *Wartości polityczne. Rozpoznanie, rozumienie, komunikowanie* (2011).